

Osvrt na knjigu

Moazed, Alex & Johnson, L. Nicholas

**MODERN MONOPOLIES:
WHAT IT TAKES TO DOMINATE THE 21ST CENTURY ECONOMY**

Joško Lozić

Tehničko veleučilište u Zagrebu, Zagreb, Hrvatska

Kraj prošlog stoljeća i početak nove ere označio je kraj poznatih menadžerskih strategija. Razvoj suvremenih menadžerskih strategija povežujemo s pojavom nestabilnih poslovnih okolina iz sredine prošlog stoljeća. Međutim, korijeni poslovnih strategija puno su dublji te bi ih mogli analizirati još od pojave trgovine i trgovačkih praksi u staroj Grčkoj i Rimu. Druga polovica 20. stoljeća, obilježena je Trećom industrijskom revolucijom, krajem stabilnih okolina organizacija te zlatnim razdobljem razvoja i dominacije klasičnih menadžerskih strategija. Kraj dvadesetog stoljeća obilježit će potpuna dominacija vertikalno integriranih globalnih korporacija, ali i veliku „seobu“ klasične linearne industrijske proizvodnje na istok. Kraj moderne i postindustrijsko društvo oglasit će smrtna zvona za menadžerske strategije koje su marširale uz industrijsku proizvodnju dvadesetog stoljeća.

Knjiga *Modern Monopolies: What it Takes to Dominate the 21st Century Economy* usmjerena je determinaciji suvremenih menadžerskih teorija u 21. stoljeću, temeljenih na razvoju modela ekonomije platformi. Posebna vrijednost knjige prepoznaje se u njejoj usmjerenosti na suvremene menadžerske prakse, uz naglašavanje paralela s praksama koje su obilježile industrijsko razdoblje. Model ekonomije platformi, koju autori obrađuju u knjizi, potpuno je promijenio paradigmu o načinu rješavanja problema povezanih s proizvodnjom i prodajom proizvoda i usluga na tržištu.

Drugo desetljeće 21. stoljeća, ostat će obilježeno potpunom promjenom na ljestvici najvrijednijih globalnih poslovnih divova. Na listi najvećih poslovnih subjekata, prema kapitalizaciji na burzi, još od vremena druge industrijske revolucije dominirale su korporacije iz svijeta naftne in-

dustrije i financija. Razvojem modela ekonomije platformi nastala je cjelovita promjena slike industrijskog svijeta koja je bila uvriježeni okvir za analizu ekonomskih sustava u posljednjih stotinjak godina. Nova tehnološka rješenja i potpuno promjena upravljačke paradigme, odlučujuće su utjecali na stvaranje novih poslovnih divova. Veliki broj znanstvenika iz ovog područja izbjegava govoriti o tim novim poslovnim subjektima kao o korporacijama, kako se ne bi povlačila paralela sa globalnim vertikalno integriranim korporacijama koje nastaju nakon druge industrijske revolucije.

Već u prologu knjige, autori nas uvode u samo središte teme koja se obrađuje u knjizi. Naslov poglavlja „Goruće platforme“ usmjeren je objašnjenju načina na koji je Nokia, nedodirljivi tržišni lider, u samo nekoliko mjeseci i par krivih poslovnih odluka, prepustila vodeće mjesto unutar industrije pametnih telefona svom najbližem konkurentu. Strategija koju je koristio Apple nije bila toliko usmjerena „frontalnom“ napadu na Nokiu, već se koristio nesnalaženje menadžmenta Nokie u novim poslovnim okolnostima. Nokia nije unaprijedila svoj operativni sustav, Symbian, a pogriješila je i s prelaskom na Windows sustav, umjesto Android sustava. Vrijeme mobilnog telefona, kao isključivo industrijskog proizvoda, otišlo je u prošlost zajedno s Nokiom.

U prilog tvrdnjama o promašenim poslovnim politikama Nokie, Moazed i Johnson naglašavaju izjavu Stephena Elopa, predsjednika uprave Nokie. Izjava je bila podijeljena u dva temeljna i posebno znakovita dijela u kontekstu razvoja ekonomije platformi. Prvi dio izjave bio je usmjeren ka nepromjenjivim menadžerskim strategijama. U tom se dijelu referira na potpuno krive strategijske politike i nedostatak vizije u povezi-

vanju razvoja softwera i hardwera te kaže kako je „Nokia promašila u temeljnom poslovnoj politici te se ponašala kao klasični industrijski proizvođač robe za tržištu“. Drugi dio izjave, pogađa u samo središte promjena koje su uslijedile u industriji visokih tehnologija kada naglašava kako se „industrija pametnih telefona više ne temelji na proizvodnji uređaja, već na stvaranju ekosustava platformi“. Nekoliko godina kasnije, Elop će u memoarima zapisati temeljnu promjenu koja je zahvatila okolinu Nokie te označila njen kraj: „Naši nam konkurenti nisu oduzeli tržišni udio razvojem novih uređaja, već razvojem kompletno novog ekosustava unutar industrije“. Pojava i eksplozivni rast ekonomije platformi, označit će kraj strategija 20. stoljeća te pojavu novih monopola koji su temeljeni na suvremenim tehnološkim rješenjima.

Uvod u knjigu jasno ističe namjeru autora u otvaranju pitanja upravljanja poslovnim subjektima iz ekonomije platformi. Slijede primjeri koji naglašavaju procvat ekonomije platformi i promjene koje su nepovratno mijenjale ekonomske okoline postindustrijskih društava. Rast modela neminovno je izazvao tektonske potrese u načinu rada i razvoju menadžerskih strategija. Facebook je svrgnuo s trona MySpace, Google je nevjerovatnom brzinom razvlastio nedodirljivi Yahoo, Amazon je postao globalni lider u pohrani podataka na oblak platformama, a stotine drugih već stižu. Autori otvaraju i pitanje sintagme „unicorn“, koja je u prvotnom smislu, označavala kompanije poduzetnika početnika koje dostignu vrijednosti od milijun dolara, da bi kompanije iz ekonomije platformi podigle taj standard na milijardu dolara vrijednosti.

Godine 2011. Marc Anderson, jedan od osnivača Netscape-a, za Wall Street Journal izjavio je kako „software jede svijet“. Svoje navode potkrijepio je tvrdnjom kako se nalazimo usred dramatičnih i temeljnih promjena tehnologije i ekonomije u cjelini uslijed kojih će software-ske kompanije preuzeti vodstvo unutar razvijenih ekonomija svijeta. U to vrijeme, Netscape je već vodio pravne bitke s regulatorima tržišta i bio je na odlasku s poslovne scene, a izjave njegovog osnivača protumačene su kao nešto iz daleke i mračne budućnosti. Gotovo na rubu znanstvene fantastike. Nepunih pet godina nakon toga, Apple je postao najvrjednija korporacija prema kapitalizaciji na

burzi. I ne samo to, već je od pet najvrjednijih korporacija svih pet bilo iz modela ekonomije platformi. Ne samo da je software postao dominantni čimbenik već je napravljen i korak dalje te su kompanije iz modela koji se koristi suvremenih tehnološkim rješenjima zavladaile globalnim tržištem.

Moazed i Johnson usmjeravaju svoje analize prema razvoju modela ekonomije platformi, ali ne ispuštaju iz vida komparaciju s klasičnom industrijskom proizvodnjom. Slijedeći temeljnu misiju knjige, autori nas vode kroz analizu razvoja menadžerske misli u 20. stoljeću kako bi se stvorili temelji za nadogradnju i objašnjenje nastanka, rasta i razvoja modela ekonomije platformi. Iznimno zanimljivom i stručnom obradom teme, autori nam detaljno raščlanjuju model ekonomije platformi te nas uvode u sve ključne detalje koji značajno utječu na funkcioniranje kompanija u tom poslovnom modelu. Pri tome, a što daje posebnu vrijednost djelu, ne ispuštaju iz vida te vrlo uspješno doziraju usporedbe s industrijskim odnosno klasičnim modelom proizvodnje.

Središnji dio knjige usmjeren je ka analizi dramatičnih promjena unutar sustava proizvodnje i upravljanja. Autori naglašavaju kako se promjene nakon Prve i Druge industrijske revolucije nisu dogodile u jednom trenu kao da ih je zaustavio fotografski aparat, već su te promjene trajale kroz duži vremenski period. Poseban je naglasak stavljen na promjene poslije Druge industrijske revolucije i različitih pojava monopolizacije tržišta nakon kojih su slijedile kontra mjere središnje državne vlasti. Revolucija modela platformi, koju se može pronaći i pod nazivom Četvrta industrijska revolucija, ponovo vraća fokus interesa na sustave i organizaciju proizvodnje koja dovodi do monopolizacije tržišta.

Google i Facebook u industriji oglašavanja, Apple u industriji pametnih telefona, Airbnb u industriji iznajmljivanja smještaja ili Uber u industriji prijevoza osoba postali su globalni lideri u manje od desetljeća postojanja. Moazed i Johnson uočavaju tu pojavu te naglašavaju kako se nikada u povijesti kapitalizma nije dogodilo da kompanije u samo deset godina postanu lideri unutar svoje grane industrije. Ne samo da su osvojili postojeća tržišta, već su stvorili sasvim nove industrijske grane. Takav razvoj događaja daje im za pravo u

tvrdnji da se kapitalizam transformirao te da stari lider odnosno lideri „stare ekonomije“ posrću u utrci s liderima „nove ekonomije“. Monopoli koje su stvorili novi lideri, jednako su opasni kao i oni koje su bili ostvarili lideri u industriji nafte i električne energije. Međutim, dok se proizvodnju fizičkih proizvoda moglo ograničiti zakonskom regulativom i otvoriti prostor za nove proizvođače, kod modela ekonomije platformi takav pristup nije moguć.

Proizvođači fizičkih proizvoda koristili su linearni sustav proizvodnje te su kontrolirali stvaranje vrijednosti unutar vlastitog sustava proizvodnje. Autori analiziraju klasični linearni način proizvodnje pomoću Porterovog lanca vrijednosti ističući sve prednosti i nedostatke linearnog načina proizvodnje. Klasični industrijski način proizvodnje podrazumijeva „factory floor“ koji se koristi za proizvodnju roba i usluga. Upravo na tom čimbeniku insistiraju Moazed i Johnson upozoravajući kako organizacije iz modela platformi na svom „factory floor“ proizvode informacije. Proizvodnja fizičkih proizvoda podložna je administrativnom reguliranju iz okruženja dok se proizvodnja informacija, kao rezultat interakcije prodavača i kupaca, ne može regulirati iz okoline organizacije. Organizacije iz modela platforme stvaraju vrijednost kroz interakciju svojih korisnika te se ne može administrativno djelovati na korisnike kako bi se ograničio broj interakcija. Svjedoci smo izrastanja novih oblika monopola unutar pojedinih grana industrije koji će gospodariti industrijama sve do pojave novih i tehnološki razvijenih kompanija. Monopol će biti zamijenjen monopolom.

Koliko je neupitana snaga i sposobnost održanja korporacija iz modela ekonomije platformi, Moazed i Johnson pokušavaju predočiti u posljednjem dijelu knjige. Očevidna transformacija kapitalizma, iz modela linearne proizvodnje visokih troškova u model platformi, nagriza sve vrste industrije. Osim klasične industrijske proizvodnje, platforme su već zauzele velike dijelove industrije obrazovanja, zdravstvene industrije, ali i usluga u odvjetništvu kao i drugih oblika savjetovanja. Model platformi obuhvaća brzo rastuće industrije povezane s industrijom 4.0, kao i modele oblak platformi za skladištenje i obradu podataka.

Što bi mogla biti krajnja točka u kojoj bi se dogodila konvergencija različitih oblika platformi,

pitanje je koje autori otvaraju na kraju knjige. Nitko ne može odgonetnuti i precizno odrediti krajnji scenarij jer je ekonomija platformi još relativno mlada grana. Međutim, kada je Anderson govorio o „software koji jede svijet“, zar se i tada nije činilo kako je sve to samo mračni scenarij. Autori sasvim jasno, kroz čitav tekst, naglašavaju kako je ekonomija platformi otišla puno dalje od definiranja razvoja na temelju suvremenih softwera. Uz to, autori stalno naglašavaju potrebu razvoja novih menadžerskih strategije te time posebno daju na važnosti menadžmentu kao znanosti o upravljanju organiziranim sustavima. Software više nije dovoljan i njegova svemoćnost postaje samo mit. Bez razvoja novih strategija i upravljačkih alata, uz stalni razvoj softwera, nema razvoja suvremenih korporacija.

Na kraju, vratimo se pitanju koje autori ostavljaju otvoreno, a jedno je od temeljnih pitanje budućnosti ekonomije platformi. Pitanje konvergencije. Koliko je moguće da se dogodi konvergencija u kojoj će se dogoditi udruživanje platformi što bi moglo voditi još većoj monopolizaciji tržišta. Što ako samo nekoliko platformi zagospodari globalnim gospodarstvom? Ili, što ako jedna platforma postane tako financijski moćna da kupi, pripoji ili na drugi način ostvari kontrolu nad svim ostalim platformama. Može li se život nekih budućih generacija pretvoriti u iluziju u kojoj je stvarnost samo iluzija? Mogu li platforme oživjeti neku vrstu Matrixa? Je li Boudrillard bio u pravu kada je govorio o hiperealnosti?

Preporučujem Vam da pročitate ovu zanimljivu knjigu te ostvarite uvid u budućnost koja je već pred vratima.

6. References

6. Reference

- [1] Moazed, A.; Johnson, L. N. (2016) Modern monopolies: What it Takes to Dominate the 21st-Century Economy, Applico, LLC., ISBN 9781250091895; ISBN 9781250091901 (e-book).